

כרמלה וייס

ותחריטי התנ"ך של דורה

עותק בלוי ומרוט קמעה של התנ"ך של גוסטב דורה התגלגל לו בסטודיו של כרמלה וייס. נמצא בזווית המבט מהוה בפינתו, כרוך באופן מיושן. מושך. באחד הימים עלעלה האמנית בספר. מגלה את עושר יצירתו המופלאה של דורה. עושר אשר עליו גדלו דורות רבים של אמנים. עושר עליו בגרו מאות אלפי תלמידים, ותוך כדי קריאת הטקסטים הנלווים היא מגלה פער גדול בין האיורים העתיקים לבין דרך ראותה את החומר, בהתייחסה לכתובים. חסרו לה פרטי תיאורים פלסטיים המכסים חלקים גדולים יותר מהטקסט.

בצעד נועז החליטה האמנית לנהל מעין דיאלוג עם האמן המת, הנערך, אשר שמו נישא בהערצה בפי כול, ולהוסיף חלקי יצירות משלה אל תוך העבודות הקיימות. התוספות נבנו בתחילתן מתוך הלוגיקה של הטקסטים, מתוך הדברים על פי מובנם הפשוט, אך מהר מאוד עברו לסימנים המוסכמים של האמנית עצמה, לשפה האישית אותה פיתחה במשך השנים. מעבר זה הוסיף עניין אמיתי אל תוך היצירות - השפה האישית של וייס אכן עשירה בסמלים ומוסיפה רבדים בעלי איכות עמוקה ומרתקת אל גוף היצירה.

השילובים המיוחדים מבוצעים ביכולת טכנית גבוהה ביותר. האמנית מיומנת ובעלת יכולת ביטוי מעניינת, ההשתלחות אל תוך התחריטים המקוריים מביאות בחשבון נתונים חשובים כמו קנה מידה, כיווני החריטה הקיימים, זווית נפילת האור וכמובן את התוכן הכתוב עצמו. ואולם, אין הם נשארים נאמנים לחלוטין לטקסט הקיים, לפחות לא במובן המסורתי שלהם. למשל בתחריט של יהודית וראשו של הולופרנס, הראש אינו ראש אדם אלא ראש של גורילה! עובדה מסעירה זו ניתנת לפענוח מזוויות שונות: הגורילות העסיקו וכנראה עדיין מעסיקות את האמנית לאורך תקופה ארוכה ביותר, או שהראש הגברי וראש הגורילה חד הם מבחינת דרגת ההתפתחות היצירת, מבחינת המסוכנות... בעבודה אחרת למשל, שילוח הגר אל המדבר, תחת הפסוק: "וייקח

לחם וחמת מים וייתן אל הגר, שם על שכמה ואת הילד וישלחה". התחריט המקורי מתאר דמות נשית צעירה - הגר עם כד מים על כתפה וילד בקפלי בגדה, אברהם עומד מאחוריה ומשלחה בתנועה מצווה. ברקע נראית שרה חובקת בתנועה מגוננת את יצחק בנה. בתחכום רב כיסתה וייס את האדמה למרגלות הגר וישמעאל בהמוני מתפללים בכריעה מוסלמית כמו במסגד. גבות המתפללים מכסות את הנוף למלוא העין, ומזכירות את הבטחת אלוהים לאברהם כי שני גויים יצאו ממנו.

המוות מטבע הדברים מעסיק את האמנית כפי שהעסיק את הכותבים השונים של מחברי התנ"ך לדורותיו, וכפי שהעסיק מאיירים רבים ופרשנים שונים. המוות אינו מובן עד תומו גם לא בימינו אלה, לכן ממשיך לעורר תהיות והתייחסויות שונות גם מתוך צורך להסביר אמונות והבנות, וגם מתוך צורך למצוא מכנה משותף לנושא כה כבד משקל אך עלום. האמנית מתייחסת בעיקר לתוצאות הנובעות מהמוות ולדרכים שבהן הן מבוטאות בכתבים ההיסטוריים: קבורתו של הבל, הקבורה הראשונה על פי התנ"ך, המת הראשון. מה ייעשה בגופתו? כאן באים העורבים לעזרת האדם ומשיאים עצה כיצד לקבור. עורבים אלה חוזרים בהזדמנויות שונות - הם מתקיימים במקביל לקיום האנושי, והם מופיעים גם על שפת הבור אליו הושלך יוסף על ידי אחיו.

גיוון רב נמצא בסדרת עבודות מרתקת זו, גיוון הנובע מההיסטוריה האנושית, ומההתכתבות עם פרשנויות קודמות אשר עסקו בנושא ולעתים קרובות פירשו את הסיפורים מנקודת מבט אמונית. רובד נוסף של מידע נמצא בזכות המדע אשר העשיר את הידע בעשרות השנים האחרונות, וכן השפה האישית של היוצרת אשר בחרה להתעמת עם מקובלות עליהן לא נטו לערער, ואשר לתוכן - בחרה לשתול את עולמה ביחס לעולמות קדומים.

חנה ברק אנגל

